

LA DEMOCRÀCIA A L'ESGLÉSIA

ANDRÉS TORRES QUEIRUGA

Santiago de Compostela, Galícia

“Una altra democràcia és possible. Per tal que aquest món malferit, desconcertat i encara impenitentment somiador, sigui de veritat casa feliç d’una Humanitat fraterna”. Són paraules d’en Casaldàliga a la introducció d’aquesta Agenda. I hi afegeix: “l’exigim com un dret fonamental de les persones i dels pobles, a totes les latituds”. Però, és legítima, i per tant possible, també per a la religió?

Amb la seva veu humil, i per humil profètica, ell ho afirma amb paraules que reconeixent els errors, no renuncien a l’audàcia evangèlica: “Per tal que la religió no sigui un gran enemic de la democràcia, com tot sovint ho ha estat i encara ho és, cal que fins i tot es “democratitzi” Déu d’una altra manera”.

Déu, sí, sense cap mena de dubte, perquè Ell és amor, i per tant humilitat i servei. Ja Sant Joan de la Creu, parlant de “l’ànima”, havia gosat dir que Déu “se sujeta a ella (...)”, como si Él fuese su siervo y ella fuese su señor, y está tan solícito en la regalar, como si Él fuese esclavo y ella fuese su Dios. ¡Tan profunda es la humildad y la dulzura de Dios!” (*Cántico* 27, 1).

Però, també l’Església? L’Església pot ser democràtica? Jesús de Natzaret, si ens prenem seriosament les seves paraules netes i concretes, va contestar que sí, sens cap mena de dubte: “Ja sabeu que els caps dels pobles tiranitzen; i que els poderosos sotmeten. Però entre vosaltres no pot pas ser així, ni molt menys. Qui vulgui ser important, que serveixi els altres, i qui vulgui ser el primer, que sigui el més servicial. Que el Fill de l’Home tampoc ha vingut a ser servit, sinó a servir, i a donar la seva vida per rescatar tothom” (Mc 10, 42-45; cf. Mt 20, 25-28; Lc 22, 25-27).

Algú pot dubtar honestament que aquí s’està convocant el més radical i decidit esperit democràtic?

Queda clar que la comunitat del Senyor rep l’encàrrec de fer present aquest esperit en el món. De manera que, com si Jesús preveïés els durs límits i les ferotges perversions a les quals la democràcia estaria sempre exposada i a les quals, per desgràcia, es rendiria tants de cops –repasseu les queixes d’en Casaldàliga-, insta l’Església a ser ferment crític i

testimoni insubornable d’aquests valors. Ja que es tracta d’ells, en definitiva, no pas de formalismes definitoris.

Què ha passat aleshores perquè hi hagi molta gent –massa- que pugui continuar afirmant que l’Església no és ni pot ser democràtica?

No es pot negar que en aquesta negació hi ha influït la terrible dinàmica del poder, que, des dels conflictes entre els mateixos apòstols i les rivalitats entre les primeres esglésies, fins a molts funcionaments eclesiàstics actuals, segueix contaminant la nostra percepció i temptant el nostre desig d’honestedat. Però allò que li confereix força i la protegeix amb un mantell ideològic i fins i tot piadós, és una hermenèutica que, sense malícia de ningú, va impedir i segueix impeding actualitzar eficaçment el mandat de Jesús.

Hi ha una frase paulina que hi ha tingut una influència decisiva: “No hi ha autoritat que no vingui de Déu, i les que existeixen per Déu han estat constituïdes” (Rm 13,1). Un literalisme bíblic i una concepció sacramental verticalista i “miraculosa” van dur a una interpretació abstracta i extracomunitària: a l’Església, a través de la imposició de mans, l’autoritat cauria vertical des del cel sobre l’elegit, en un pur descens jeràrquic. D’aquesta manera, *només* hi hauria dependència “cap a dalt”: del capellà al bisbe, del bisbe al papa, i del papa... a Déu. La comunitat no hi tindria res a dir.

Així ho van interpretar també, encantats, els reis i els emperadors: “El tron reial no és pas el tron d’un home, sinó el del mateix Déu”. Això ho va escriure ni més ni menys que el cardenal Bossuet, aplicant-ho al rei de França. I Jaume I d’Anglaterra en va saber treure les conseqüències: “l’estat de la monarquia és la cosa suprema damunt la terra, perquè els reis no són només lloctinents de Déu sobre la terra i s’asseuen al tron de Déu, sinó que fins i tot el propi Déu els anomena déus”. El següent pas era obvi: “no és lícit que es discuteixi allò que té a veure amb el *mysteri* –fixeu-vos en la paraula, subratllada per mi- de la potestat reial, perquè això és burxar en la debilitat dels prínceps

i treure la reverència mística que correspon als que s'asseuen al tron de Déu”.

Segurament des de l'Església ens sorprenen llegir aquestes grandeses que es deien dels reis. Però seriem ingenus, si no ens adonéssim que aquesta és exactament la sensació de molts que des de fora llegeixen *avui* afirmacions no pas tan diferents en certes eclesiologies pel que fa a l'autoritat dins de l'Església; en concret, de l'autoritat papal.

El més curiós respecte dels reis és que, la societat civil, amb els teòlegs al capdavant (Suárez, p. e., polemitzant amb Jaume I), aprovats i recolzats per la jerarquia, van comprendre allò fonamental. Que el fet *veritable* que l'autoritat ve de Déu, no exclou la societat, sinó que la inclou: ve de Déu, però a través de la societat.

Per sort, el Vaticà II ja ha posat la base fonamental, i per això s'ha parlat de “revolució copernicana”. La *Lumen Gentium*, que dóna una volta de 180 graus al model preconiliar, assenta el “misteri de l'Església” (cap. I) en el seu caràcter primer i radical de “poble de Déu” (cap. II), i només després, *ja dins d'aquesta base comuna*, estudia la seva “constitució jeràrquica” (cap. III). Així es potencia una “eclesiologia de comunió” i deixa patent que *tots* els ministeris neixen ja del si de l'Església, la qual, en tant que habitada i moguda per l'Esperit, els fa sortir d'ella mateixa al servei de la realització del seu ser i de la seva missió.

Yves Congar, encara fresc el Concili, va escriure: “L'expressió ‘poble de Déu’ inclou tanta densitat, tan sàvia, que és impossible emprar-la per designar aquesta realitat que és l'Església, sense que el pensament es vegi envoltat en determinades perspectives. Pel que fa al lloc assignat a aquest capítol, és conegut l'abast doctrinal –sovint decisiu– de l'ordre posat en les qüestions i del lloc concedit a cadascuna. (...) S'ha seguit (...) la seqüència de Misteri de l'Església, Poble de Déu, Jerarquia. Així es posava com a primer valor la qualitat de deixeble, la dignitat inherent a l'existència cristiana com a tal o la realitat d'una ontologia de la gràcia, i després, a l'interior d'aquesta realitat, una estructura jeràrquica d'organització social”. Ja es veu que parlar així, no qüestiona pas ni l'eficàcia sacramental ni, per descomptat, la constitució divina de l'Església. Només es tracta de reinterpretar i reorganitzar la seva manera

de funcionar i d'exercir el servei efectiu del Regne en la concreció de la història humana.

Per això tampoc té sentit una objecció molt estesa: l'Església, se sol dir, no és propietària de la *veritat* divina, que per tant no pot ser “objecte de votació democràtica”. Però no es tracta d'això. Ans el contrari, només perquè l'Església no és propietària de la veritat, l'hem de buscar per tots els mitjans. I històricament està demostrat que, amb totes les seves limitacions, la recerca democràtica és de llarg la més eficaç i la més lliure de les manipulacions –conscients o inconscients– del poder. Lluny, doncs, d'apropiar-se de la veritat, la col·laboració de tota la comunitat constitueix la manera més veritable i humil d'*obediència* a l'Esperit.

Realment, quan, més enllà de les paraules es mira l'esperit i rera dels juridicismes es pensa en els valors, es comprèn que fins i tot a les disquisicions terminològiques els manca valor. Si algú segueix pensant que emprar la paraula “democràcia” respecte l'Església, pot amenaçar o enfosquir la confessió del seu misteri, que es busqui uns altres símbols o conceptes. Però mai per rebaixar la crida de Jesús vers els *valors* reals d'humilitat i servei, de participació i drets. És a dir, si es canvia la terminologia, que no sigui a la baixa, aigualint l'Evangelí. El canvi només pot ser apostant a l'alça: si no és “democràcia”, aleshores *molt més* que democràcia.

Que aquesta “altra democràcia” a l'Església és possible, es pot veure de manera intuïtiva en una cita de Joan XXIII, parlant de la societat civil. N'hi ha prou amb posar senzillament “Església” en lloc de “nació” i “fidels” en lloc de “d'homes”, per veure la profunda legitimitat d'una nova visió: “del fet que l'autoritat prové de Déu no cal de cap manera deduir-ne que els *fidels* no tinguin dret a escollir els governants de l'Església, establir la forma de govern i determinar els procediments i els límits en l'exercici de l'autoritat. D'aquí que la doctrina que acabem d'exposar es pugui conciliar amb qualsevol classe de règim autènticament democràtic” (*Pacem in Terris*, 52).

No cal rumiar-hi gaire per veure si hi arribaria a guanyar l'Església, en fidelitat al Senyor i en servei a la humanitat, si entre tots anéssim aconseguint que es prenguésseriosament i es posés en pràctica aquesta profunda veritat. Veritat innovadora només en aparença, perquè en la neta transparència de fons es revela com a pur Evangelí.